

Asia C-672/23

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä**

Jättämispäivä:

13.11.2023

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Gerechtshof Amsterdam (Alankomaat)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

19.9.2023

Valittajat:

Electricity & Water Authority of the Government of Bahrain

GCC Interconnection Authority

Kuwait Ministry of Electricity and Water

Oman Electricity Transmission Company SAOC

Vastapuolet:

Prysmian Netherlands BV

Draka Holding BV

Prysmian Cavi e Sistemi Srl

Pirelli & C. SpA

Prysmian SpA

The Goldman Sachs Group Inc.

ANN BV

ABB Holdings BV

ABB AB

ABB Ltd

Nexans Nederland BV

Nexans Cabling Solutions BV

Nexans Participations SA

Nexans SA

Nexans France SAS

Pääasian kohde

Valitus rechtbank Amsterdamin (Amsterdamin alioikeus, jäljempänä rechtbank) tuomiosta, jossa se totesi, ettei se ole toimivaltainen tutkimaan Alankomaiden ulkopuolelle sijoittautuneita kartellivahinkoasian asianosaisia vastaan nostettuja kanteita.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12.12.2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1215/2012 8 artiklan 1 kohta.

Ennakkoratkaisukysymykset

Ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen a alakysymys

Onko Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu läheinen liittymä olemassa

i) yhtäältä kanteen, joka on nostettu sellaista perusvastaajaa (jäljempänä myös ankkurivastaaja) vastaan, jolle komission kartellipäätös ei ole osoitettu, mutta jonka katsotaan olevan alaspäin kohdentuvassa vastuussa unionin oikeudessa määrätyn kartellikiellon todetusta rikkomisesta yksikkönä, jonka väitetään muodostavan eurooppalaisessa kilpailuoikeudessa tarkoitettun yrityksen (jäljempänä yritys), ja

ii) toisaalta sellaisen kanteen välillä, joka on nostettu

a) sellaista kanssavastaajaa vastaan, jolle kyseinen päätös on osoitettu, ja/tai

b) sellaista kanssavastaajaa vastaan, jolle päätös ei ole osoitettu ja jonka osalta väitetään, että se kuuluu oikeudellisena yksikkönä yritykseen, joka on päätöksen

mukaan julkisoikeudellisesti vastuussa unionin oikeudessa määrätyn kartellikiellon rikkomisesta?

Onko tässä yhteydessä merkitystä sillä,

a) onko ankkurivastaaja, jonka katsotaan olevan alaspäin kohdentuvassa vastuussa, ainoastaan omistanut ja hallinnoinut osakkeita kartellin aikana,

b) – jos neljännen ennakkoratkaisukysymyksen a alakysymykseen vastataan myöntävästi – onko ankkurivastaaja, jonka katsotaan olevan alaspäin kohdentuvassa vastuussa, osallistunut kartellin kohteena olevien tavaroiden tuotantoon, jakeluun, myyntiin ja/tai toimitukseen ja/tai kartellin kohteena olevien palvelujen tarjoamiseen,

c) onko kanssavastaaja, jolle päätös on osoitettu, merkitty päätökseen

i) kartellin tosiasiallisesti osallistujaksi – siinä merkityksessä, että se on tosiasiallisesti osallistunut todettuun sääntöjenvastaiseen sopimukseen tai sopimukseen ja/tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin taikka

ii) oikeudellisena yksikkönä, joka muodostaa yrityksen, jonka katsotaan olevan julkisoikeudellisessa vastuussa unionin oikeudessa määrätyn kartellikiellon rikkomisesta,

d) onko kanssavastaaja, jolle päätös ei ole osoitettu, tosiasiallisesti tuottanut, jaellut, myynyt ja/tai toimittanut kartellin kohteena olevia tavaroita ja/tai palveluja,

e) kuuluvatko ankkurivastaaja ja kanssavastaaja samaan yritykseen vai eivät,

f) ovatko kantajat suoraan tai välillisesti ostaneet tai ottaneet vastaan toimituksina tavaroita ja/tai palveluja ankkurivastaajalta ja/tai kanssavastaajalta?

Ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen b alakysymys

Onko ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen a alakysymykseen vastaamisen kannalta merkitystä sillä, onko ennakoitavissa, että asianomainen kanssavastaaja haastetaan kyseisen ankkurivastaajan kotipaikan tuomioistuimeen? Jos edelliseen kysymykseen vastataan myöntävästi, onko ennakoitavuus erillinen arviointiperuste Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohtaa sovellettaessa? Onko ennakoitavuus lähtökohtaisesti olemassa, ottaen huomioon unionin tuomioistuimen 6.10.2021 antaman tuomion Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800)? Missä määrin ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen a alakysymyksessä mainitut olosuhteet a–f vaikuttavat esillä olevassa tapauksessa sen ennakoitavuuteen, että kanssavastaaja haastetaan ankkurivastaajan kotipaikan tuomioistuimeen?

Toinen ennakkoratkaisukysymys

Onko tuomioistuimen toimivallan määrittämisessä otettava huomioon myös ankkurivastaajaa vastaan nostetun kanteen menestymismahdollisuus? Jos edelliseen kysymykseen vastataan myöntävästi, riittääkö sen toteaminen, ettei etukäteen voida sulkea pois kanteen hyväksymisen mahdollisuutta?

Kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen a alakysymys

Sisältääkö unionin oikeudessa vahvistettu jokaiselle kuuluva oikeus vahingonkorvaukseen unionin oikeudessa määrätyn kartellikiellon todetun rikkomisen johdosta oikeuden nostaa kanne ETA-alueen ulkopuolella aiheutuneesta vahingosta?

Kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen b alakysymys

Onko (siviilioikeudellisissa) kartellivahinkoasioissa sovellettava tai voidaanko niissä soveltaa kilpailuoikeudessa hyväksytyä olettaa, jonka mukaan emoyhtiöllä (joille on määrätty sakko) on ratkaiseva vaikutusvalta tytäryhtiöiden taloudelliseen toimintaan (Akzo Nobel -oikeuskäytännössä hyväksyty olettaa)?

Kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen c alakysymys

Täyttääkö väliyhtiönä toimiva holding-yhtiö, joka ainoastaan hallinnoi ja omistaa osakkeita, Sumal-oikeuskäytännössä vahvistetun toisen vaatimuksen (sellaisen taloudellisen toiminnan harjoittaminen, jolla on konkreettinen yhteys siihen rikkomiseen, josta emoyhtiön on katsottu olevan vastuussa)?

Neljännän ennakkoratkaisukysymyksen a alakysymys

Voivatko Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohtaa sovellettaessa samaan jäsenvaltioon sijoittautuneet eri vastaajat olla (yhdessä) ankkurivastaajana?

Neljännän ennakkoratkaisukysymyksen b alakysymys

Nimetäänkö alueellisesti toimivaltainen tuomioistuin Bryssel I a asetuksen 8 artiklan 1 kohdassa suoraan ja välittömästi, eikä kansallista oikeutta sovelleta?

Neljännän ennakkoratkaisukysymyksen c alakysymys

Jos neljännän ennakkoratkaisukysymyksen a alakysymykseen vastataan kieltävästi – eli että vain yksi vastaaja voi olla ankkurivastaaja – ja neljännän ennakkoratkaisukysymyksen b alakysymykseen vastataan myöntävästi – eli että Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohdassa nimetään suoraan alueellisesti toimivaltainen tuomioistuin, eikä kansallista oikeutta sovelleta,

onko Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohtaa sovellettaessa mahdollista siirtää asia sisäisesti vastaajan kotipaikan tuomioistuimeen samassa jäsenvaltiossa?

Unionin oikeussäännöt, joihin asiassa viitataan

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (jäljempänä SEUT) 101 artikla

Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen (jäljempänä ETA-sopimus) 53 artikla

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12.12.2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1215/2012 (jäljempänä Bryssel I a -asetus) 4 artiklan 1 kohta, 6 artiklan 1 kohta, 7 artiklan 1, 2 ja 3 kohta, 8 artiklan 1 kohta ja 11 artiklan 1 kohdan b alakohta

Kansalliset oikeussäännöt, joihin asiassa viitataan

Wetboek van burgerlijke rechtsvordering (siviiliprosessilaki, jäljempänä Rv) 107 §, 110 §:n 1 ja 3 momentti, 209 § ja 612 §

Yhteenveto tosiseikoista ja menettelystä pääasiassa

- 1 Asia koskee vastapuolien asettamista yhteisvastuuseen vahingosta, joka on aiheutunut unionin oikeudessa määrätyn kartellikiellon (SEUT 101 artikla ja ETA-sopimuksen 53 artikla) yhtenä kokonaisuutena pidettävästä jatkuvasta rikkomisesta, joka on todettu komission 2.4.2014 tekemällä päätöksellä C(2014) 2139 final (asia AT.39610 ”Voimakaapelit”, jäljempänä päätös). Päätöksen kohteena on erityisen vakava kartelli, joka koskee maanalaisia ja merenalaisia voimakaapeleita ja täydentäviä tuotteita, töitä ja palveluja. Todettu rikkominen koskee ajanjaksoa 18.2.1999–29.1.2009. Kartellissa muun muassa sovittiin hinnoista ja jaettiin hankkeita maantieteellisten markkinoiden jaon puitteissa sekä EU:n/ETA:n alueella että ulkopuolella.
- 2 Valittajiin viitataan käsiteltävässä asiassa yhdessä nimellä EWGB ym. ja kuhunkin valittajaan erikseen lyhenteillä EWGB, GCC, KMEW ja OETC. Vastapuoliin viitataan yhdessä nimellä Draka ym. ABB AB -yhtiö on seuraaja samannimiselle yhtiölle, jonka nimi on nyt ABB Power Grids Sweden AB, ja alkuperäiseen vastaajaan viitataan ABB AB (vanha) -nimellä. Prysmian Netherlandsin kotipaikka on Delft, Draka Holdingin (jäljempänä Draka) Amsterdam, ABB:n ja ABB Holdingsin Rotterdam ja Nexans Nederlandin ja Nexans Cabling Solutionsin Schiedam. Muut vastaajat ovat sijoittautuneet Alankomaiden ulkopuolelle.
- 3 EWGB, KMEW ja OETS ovat kansallisia yleishyödyllisiä yhtiöitä, jotka vastaavat suurjänniteverkkojen kehittämisestä, toiminnasta ja kunnossapidosta Bahrainissa (EWGB), Kuwaitissa (KMEW) ja Omanissa (OETS). GCC on Gulf Cooperation Councilin jäsenvaltioiden (Yhdistyneet arabiemiirikunnat, Bahrain, Saudi-Arabia, Oman, Qatar ja Kuwait) kansallisten sähköverkkojen välisen yhteyden omistaja ja toiminnanharjoittaja.

- 4 EWGB ym. vaativat kanteessaan vahvistamaan, että Draka ym. ovat kartelliin osallistumisensa takia niitä kohtaan yhteisvastuullisia sopimukseen perustumattoman vahingonkorvausvastuun perusteella. Ne vaativat kanteessaan lisäksi, että Draka ym. velvoitetaan maksamaan vahingonkorvausta, jonka määrä vahvistetaan erillisessä jatkomenettelyssä. Kyse on ETA-alueen ulkopuolella aiheutuneesta vahingosta. EWGB ym. katsovat, että Draka ym. ovat vastuussa tästä vahingosta oikeudellisina yksikköinä, jotka EWGB ym. mukaan kuuluvat unionin kilpailuoikeudessa tarkoitettuihin yrityksiin, jotka ovat syyllistyneet päätöksessä todettuun unionin oikeudessa määrätyn kartellikiellon rikkomiseen. Tässä yhteydessä ne ovat nostaneet kanteen Drakaa ja Prysmian Netherlandsia vastaan Prysmian Cable Holding B.V:n ja Prysmian Cables and Systems B.V:n yleisseuraajina.
- 5 Päätöksessä on todettu, että Prysmian Cavi e Sistemi, ABB AB (vanha) ja Nexans France ovat osallistuneet kartelliin. Prysmian SpA, Pirelli, Goldman Sachs, ABB Ltd. ja Nexans SA on asetettu päätöksessä ylöspäin kohdentuvaan vastuuseen edellä mainittujen kartelliin osallistujien (välillisinä) emoyhtiöinä. Päätöstä ei ole osoitettu Nexans Participationsille. Päätöstä ei ole myöskään osoitettu Alankomaihin sijoittautuneille yhtiöille Prysmian Netherlands, Draka, ABB B.V., ABB Holdings, Nexans Nederland ja Nexans Cabling Solutions. Nämä alankomaalaiset vastaajat ovat kaikki välittömästi tai välillisesti Prysmian Cavi e Sistemin, ABB Ltd:n tai Nexans S.A:n kokonaan omistamia tytäryhtiöitä.
- 6 Prysmian Cavi e Sistemi on Prysmian SpA:n kokonaan omistama tytäryhtiö. Pirelli oli 29.7.2005 asti koko Prysmian Groep -konsernin emoyhtiö; kyseisestä päivämäärästä lähtien Prysmian SpA on koko konsernin emoyhtiö. Goldman Sachs oli Prysmian SpA:n välillinen emoyhtiö 29.7.2005–28.1.2009. Osan kartellin ajasta – 27.10.1999–26.4.2006 – Prysmian Cable Holding oli sen kokonaan omistavan emoyhtiön Prysmian Cavi e Sistemi ja sen kokonaan omistaman tytäryhtiön Prysmian Cables and Systemsin välillä (väliyhtiönä) toimiva holding-yhtiö. Kartellin aikana Prysmian Cables and Systems harjoitti muun muassa kaapelien valmistus-, vienti- ja jakelutoimintaa.
- 7 EWGB ym. katsovat, että Draka on (Prysmian Cable Holdingin oikeusseuraajana) alaspäin kohdentuvassa vastuussa sen emoyhtiön Prysmian Cavi e Sistemin ja sen tytäryhtiön Prysmian Cables and Systemsin (sittemmin Prysmian Netherlands) välisenä linkkinä. EWGB ym. mukaan Prysmian Cables and Systems on myös alaspäin kohdentuvassa vastuussa, koska se myi kartellin kohteena olevia tuotteita.
- 8 ABB AB (vanha) oli ABB Ltd:n tytäryhtiö. ABB AB kantaa mahdollisen vastuun, joka ABB AB (vanha) -yhtiöllä on sen suhteen, mitä pääasiassa vaaditaan. ABB B.V. on ABB Holdingsin kokonaan omistama tytäryhtiö. ABB B.V. harjoittaa ABB:n Benelux-maiden hankkeiden myyntiin ja tukitoimintoihin liittyvää toimintaa. ABB Holdings oli holdingyhtiö, joka omisti ja hallinnoi ABB B.V:n osakkeita.

- 9 Nexans France on (koko) Nexans-konsernin emoyhtiön Nexans SA:n (välillinen) tytäryhtiö. Nexans Nederland on Nexans Participationsin kokonaan omistama tytäryhtiö. Se harjoitti ja harjoittaa tukkukauppaa muun muassa kaapelien ja johtojen alalla. Nexans Cabling Solutions on Nexans Nederlandin kokonaan omistama tytäryhtiö. Se harjoittaa muun muassa verkkokaapelijärjestelmien ja ratkaisujen tarjontaa.
- 10 Rechtbank totesi valituksenalaisessa päätöksessä, että se ei ole toimivaltainen tutkimaan Alankomaiden ulkopuolelle sijoittautuneita vastaajia vastaan nostettuja kanteita. Rechtbank katsoi olevansa toimivaltainen tutkimaan vain sellaisia kanteita, jotka on nostettu Alankomaihin sijoittautuneita vastaajia vastaan. Rechtbank on muun muassa todennut, ettei voida olettaa, että Alankomaihin sijoittautuneita ja Alankomaiden ulkopuolelle sijoittautuneita vastaajia vastaan nostettujen kanteiden välillä on niin läheinen liittymä, että niiden ratkaiseminen yhdessä tuomioistuimessa on moitteettoman lainkäytön mukaista ristiriitaisten tuomioiden välttämiseksi. EWGB ym. valittivat tästä päätöksestä.
- 11 Alankomaiden oikeuden mukaan tuomioistuimen toimivalta on oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluva seikka ja siksi se tutkitaan viran puolesta myös muutoksenhakutuomioistuimessa. Alankomaiden ulkopuolelle sijoittautuneet vastaajat ovat sitä paitsi vastakanteessa kiistäneet rechtbankin kansainvälisen toimivallan. Asianosaisten tähän mennessä esittämät perustelut koskevat ainoastaan rechtbankin toimivaltaa tutkia Alankomaiden ulkopuolelle sijoittautuneita vastaajia vastaan nostetut kanteet.
- 12 Alueellinen toimivalta (relatieve bevoegheid) eli kysymys siitä, mikä (vastaavan oikeusasteen) tuomioistuin Alankomaissa on toimivaltainen tutkimaan kanteen, ei ole oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluva seikka. Alueellinen toimivalta määräytyy lähtökohtaisesti vastaajan sijaintipaikan perusteella. Alankomaalaisista vastaajista ainoastaan Draka sijaitsee Amsterdamin tuomiopiirissä. Rechtbank on katsonut, että sillä on alueellinen toimivalta Rv:n 107 §:n perusteella. Siinä säädetään, että jos tuomioistuin on toimivaltainen yhden oikeudenkäynnissä yhdessä asianosaisina olevista vastaajista osalta, kyseinen tuomioistuin on toimivaltainen myös muiden vastaajien osalta edellyttäen, että eri vastaajia vastaan nostettujen kanteet liittyvät toisiinsa niin, että tarkoituksenmukaisuuden vuoksi on perusteltua, että ne käsitellään yhdessä. Lisäksi asianomaiset Alankomaissa sijaitsevat vastaajat eivät ole kiistäneet rechtbankin alueellista toimivaltaa. Alueellista toimivaltaa koskevaan päätökseen ei voida hakea muutosta (Rv:n 110 §:n 3 momentti). Näin ollen gerechtshofin on Alankomaiden prosessioikeuden mukaan katsottava, että rechtbankilla on alueellinen toimivalta kaikkien Alankomaissa sijaitsevien vastaajien osalta.
- 13 Pääasian kanteiden menestymisen edellytyksenä on ensinnäkin se, että EWGB ym. väittämä vastuu vahvistetaan kunkin vastaajan osalta. EWGB ym. tavoitteena on, että vahingon määrä vahvistetaan erillisessä menettelyssä (Rv:n 612 §). Se on Alankomaiden oikeudessa yleinen muttei pakollinen erillinen jatkomenettely. Jotta asia voidaan siirtää tällaiseen jatkomenettelyyn vahingon määrän

vahvistamiseksi, riittää, että on uskottavaa, että EWGB ym. on aiheutunut vahinkoa.

Yhteenveto ennakkoratkaisupyynnön perusteista

- 14 Ennakkoratkaisukysymykset liittyvät käsiteltävän asian erityisyyteen: kartellivahinkoasia komission vahvistaman unionin oikeudessa määrätyn kartellikiellon rikkomisen vuoksi. Jotkut kysymyksistä ovat merkityksellisiä myös muiden Alankomaissa vireillä olevien kartellivahinkoasioiden kannalta, esimerkiksi yhdessä toisessa kartellivahinkoasiassa, jossa gerechtshof esittää tänään osittain samat kysymykset, ja asiassa, jossa Hoge Raad (Alankomaiden ylin tuomioistuin) esitti ennakkoratkaisukysymyksiä 26.6.2023 (C-393/23, Athenian Brewery ja Heineken).

Ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen a ja b alakysymykset

- 15 Gerechtshof näkee käsiteltävässä asiassa erilaisia ratkaisuja kysymykseen siitä, onko Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu läheinen liittymä olemassa tai voiko se olla olemassa yhtäältä Drakaa ja/tai muita Alankomaissa sijaitsevia vastaajia vastaan nostetun kanteen ja toisaalta kunkin ulkomaalaisia vastaajia vastaan nostetun kanteen välillä, ja kysymykseen siitä, onko sillä merkitystä, että asianomaisen vastaajan ennakoitavissa on se, että se haastetaan rechtbankiin, joka on ankkurivastaaja Drakan kotipaikan tuomioistuin.
- 16 Yhden, EWGB ym. kannattaman vaihtoehdon mukaan läheisen liittymän olemassaolo on seuraus siitä tosiseikasta, että yhtäältä Drakaa vastaan nostettujen kanteiden (ja mahdollisesti muita Alankomaissa sijaitsevia vastaajia vastaan nostettujen kanteiden) ja toisaalta ulkomaalaisia vastaajia vastaan nostettujen kanteiden perusteena on yhteisvastuu samasta vahingosta, missä yhteydessä ne ovat kaikki asianosaisina oikeudenkäynnissä niiden yksiköiden ominaisuudessa, jotka kuuluvat EWGB ym. mukaan yrityksiin, joiden osalta on päätöksessä vahvistettu, että ne ovat syyllistyneet yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkuvaan unionin oikeudessa määrätyn kartellikiellon rikkomiseen. Tämä näkemys perustuu vahingonkorvauksen tavoitteeseen eli unionin oikeudessa määrätyn kartellikiellon tehokkaan soveltamisen varmistamiseen (ks. tuomio 6.10.2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, 67 kohta, jäljempänä tuomio Sumal).
- 17 Toisaalta voidaan katsoa, että tällaisessa tapauksessa ainoastaan se, jolle päätös on osoitettu, tai jopa ainoastaan se yksikkö, joka on tosiasiallisesti itse syyllistynyt kilpailusääntöjen rikkomisiin, voi toimia ankkurivastaajana. Sellaisten yritykseen kuuluvien yksiköiden, jotka eivät itse ole osallistuneet rikkomiseen, ylöspäin ja/tai alaspäin kohdentuva vastuu ei oikeuta tässä vaihtoehdossa sitä, että tällainen yksikkö (jota ei mainita päätöksessä) voi olla ankkurivastaaja. Laaja joukko mahdollisia ankkurivastaajia ei olisi moitteettoman lainkäytön mukaista. Tämä horjuttaisi Bryssel I a -asetuksen 4 artiklan 1 kohdan pääsääntöä ja johtaisi

toimivaltaa koskevien sääntöjen arvaamattomaan soveltamiseen ja epätoivottavaan oikeuspaikkakeinotteluun, koska (lähes) kaikkien jäsenvaltioiden tuomioistuimet voisivat olla siinä tapauksessa toimivaltaisia. Tämä on ristiriidassa ennakoitavuutta koskevan vaatimuksen kanssa eli sen tavoitteen kanssa, että tuomioistuimen toimivaltaa koskevien sääntöjen ennustettavuuden on oltava hyvä, ja sen lähtökohdan kanssa, että Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohdan kaltaiset erityiset toimivaltasäännökset rajoittuvat pieneen määrään suppeasti tulkittavia ja selvästi kuvattuja tapauksia. Erityisesti kanteet, jotka kohdistuvat yksikköön, jota ei mainita päätöksessä ja joka on alaspäin kohdentuvassa vastuussa, ja kanteet, jotka kohdistuvat yksikköihin, jotka ovat päätöksen mukaan yrityksen osina ainoastaan ylöspäin kohdentuvassa vastuussa, ovat tässä vaihtoehdossa liian etäällä toisistaan, jotta läheisen liittymän edellytys täytyisi ainakin, kun on kyse sellaisiin yksikköihin kohdistuvista kanteista, jotka eivät kuulu samaan yritykseen. Tässä vaihtoehdossa puolustetaan sitä, että toimivalta voi perustua Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohtaan vain, jos vastaajien ennakoitavissa on, että niitä vastaan voidaan nostaa kanteet ankkurivastaajan kotipaikan tuomioistuimessa. Tällaista ennakoitavuutta ei ole, jos kyse on toisistaan erillisistä eri yrityksiin kuuluvista emo- ja tytäryhteisöistä.

- 18 *Gerechtshof* katsoo, ettei unionin oikeudessa määrätyn kartellikiellon noudattamisen tehokkaan valvonnan tavoitteen mukaista ole sulkea ennalta pois yksiköitä, joiden kanssa läheinen liittymä voi olla olemassa, ja/tai jotka voivat olla ankkurivastaajia. On puolustettavissa, että kanteet, jotka on nostettu unionin oikeudessa määrätyn kartellikiellon yhtenä kokonaisuutena pidettävän jatkuvan rikkomisen vuoksi sellaisia vastaajia vastaan, jotka ovat suoraan unionin oikeuden nojalla vastuussa olevia yksiköitä, koskevat samaa tosiasiallista ja oikeudellista tilannetta edellyttäen, että näiden vastaajien ennakoitavissa on ollut, että ne haastettaisiin ankkurivastaajan kotipaikan tuomioistuimeen. Ennakoitavuuden osalta voi olla merkitystä sillä, että unionin oikeudessa määrätyn kartellikiellon rikkominen voi johtaa useiden kantajien vahingonkorvauskanteisiin useita unionin oikeudessa tarkoitettuja vastuussa olevia yksiköitä vastaan. Tietyn asian konkreettiset tosiseikat ja olosuhteet voivat kuitenkin heikentää ankkurivastaajaa vastaan nostetun kanteen ja tiettyä toista vastaajaa vastaan nostetun kanteen välillä olevaa liittymää niin paljon, että Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohdassa vaadittu läheinen liittymä puuttuu. Tällaisissa tapauksissa ei voida tyytyä siihen, että on olemassa ristiriitaisten tuomioiden vaara, jos eri vastaajia vastaan nostettuja kanteita ei käsitellä samassa tuomioistuimessa. Ennakoitavuus on siis korjausmekanismi, joka liittyy sen vahvistamiseen, onko kyse tosiasiallisesti ja oikeudellisesti samasta tilanteesta. Tämä tulkinta on sopusoinnussa unionin tuomioistuimen 21.5.2015 antaman tuomion *CDC Hydrogen Peroxide* (C-352/13, EU:C:2015:335) kanssa, yhteensopiva Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohdan tavoitteen (moitteeton lainkäyttö) kanssa, edistää unionin kilpailulainsäädännön tarkoituksenmukaista ja tehokasta täytäntöönpanoa ja on yhteensopiva kanteiden välisen hierarkkisen yhteyden puuttumisen ja ankkurivastaajalle osoitettujen lisävaatimusten puuttumisen kanssa Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohtaa sovellettaessa.

Toinen ennakkoratkaisukysymys

- 19 Gerechtshofilla on kaksi erilaista vaihtoehtoa ankkurivastaajaa vastaan nostettujen kanteiden menestymismahdollisuuden merkityksellisyyden osalta Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohtaa sovellettaessa. Molempia vaihtoehtoja käytetään Alankomaiden oikeuskäytännössä.
- 20 Yhdessä vaihtoehdossa kanteiden menestymismahdollisuutta arvioidaan vasta pääasian yhteydessä. Tämän näkemyksen mukaan etukäteen selvästi perusteettoman kanteen nostaminen ankkurivastaajaa vastaan vastoin parempaa tietoa voi tarkoittaa oikeuksien väärinkäyttöä.
- 21 Toisen näkemyksen mukaan jo kansainvälisen toimivallan arvioimisen yhteydessä on tutkittava, ovatko nostetut kanteet tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen osalta riittävästi perusteltuja, etenkin ankkurivastaajaa vastaan nostetun kanteen tapauksessa, eikä Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohtaa voida soveltaa, mikäli perustelut ovat puutteelliset. Tässä tarkoituksessa viitataan unionin tuomioistuimen 28.1.2015 antamaan tuomioon Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, 61 kohta) ja unionin tuomioistuimen 16.6.2016 antamaan tuomioon Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, 44 kohta). Unionin tuomioistuin on todennut, että toimivallan tutkimisen ei pitäisi rajoittua kantajan väitteisiin. Myös tuomioistuimen hallussa olevat tiedot asianosaisten välisestä todellisesta oikeussuhteesta ja vastaajat esittämät väitteet on otettava huomioon. Tässä vaihtoehdossa Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohtaa voidaan soveltaa vasta, jos sitä, että ankkurivastaajaa vastaan nostettu kanne voi menestyä, voidaan jo etukäteen pitää todennäköisenä, siis ennen asianosaisten lausumia pääasiassa, yksityiskohtaisempaa tosiseikkoja koskevaa tutkintaa tai todistelua.
- 22 Oikeaan tulkintaan liittyy mahdollisesti varteenotettava epäilystä. Julkisasiamies Mengozzi on katsonut asiassa Freeport (C-98, EU:C:2007:302, 70 kohta) 24.5.2007 antamassaan ratkaisuehdotuksessa, että ristiriitaisten tuomioiden vaaran tutkiminen voi sisältää myös arvion siitä, onko kanteella, joka on nostettu sellaista vastaajaa vastaan, jonka kotipaikka on jäsenvaltiossa, jossa asiaa käsittelevä tuomioistuin sijaitsee, mahdollisuus menestyä. Mengozzin mukaan tällaisella arviolla voi olla konkreettista merkitystä ristiriitaisten tuomioiden vaaran poissulkemiseksi vain, jos tällaisen kanteen tutkittavaksi ottamisen edellytykset puuttuvat selvästi tai kanne on täysin perusteeton. Toisaalta unionin tuomioistuin on 13.7.2006 antamassaan tuomiossa Reisch Montage (C-103/05, EU:C:2006:471, 31 kohta) todennut, että kyseisen asian olosuhteissa voitiin vedota Bryssel I -asetuksen 6 artiklan 1 alakohtaan sellaisen kanteen yhteydessä, joka on nostettu jossakin jäsenvaltiossa sellaista vastaajaa vastaan, jonka kotipaikka on tässä jäsenvaltiossa, ja tämän sellaista kanssavastaajaa vastaan, jonka kotipaikka on jossakin toisessa jäsenvaltiossa, myös silloin kun tämä kanne ei nostamishetkelläänkään täytä tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä kansallisen lainsäädännön nojalla ensiksi mainitun vastaajan osalta. Tästä huolimatta etukäteen selvästi perusteettoman kanteen nostaminen ankkurivastaajaa vastaan vastoin parempaa tietoa voi tarkoittaa oikeuksien väärinkäyttöä.

Kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen a–c alakysymys

- 23 Nämä kysymykset ovat olennaisia vain, jos ankkurivastaajaa vastaan nostetun kanteen menestymismahdollisuudella on merkitystä toimivallan tutkimisessa. Jos toimivallan tutkimisessa pelkkä etukäteen selvästi perusteettoman kanteen nostaminen ankkurivastaajaa vastaan vastoin parempaa tietoa voi tarkoittaa oikeuksien väärinkäyttöä ja siten johtaa toimivallan puuttumisen toteamiseen, näihin kysymyksiin on vastattava pääasiassa, jos väärinkäytöstä ei ole tapahtunut.

Kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen a alakysymys

- 24 EGWB ym. kanteet perustuvat näkemykseen siitä, että unionin oikeuteen perustuvaa oikeutta vaatia korvausta vahingoista, jotka ovat aiheutuneet unionin oikeudessa määrätyn kartellikiellon rikkomisesta käsiteltävässä asian kaltaisessa tapauksessa, voidaan käyttää myös ETA-alueen ulkopuolella aiheutuneen vahingon osalta. Tämä on sopusoinnussa sen periaatteen kanssa, jonka mukaan jokainen voi vaatia itselleen aiheutuneen vahingon korvaamista, jos tämän vahingon ja unionin oikeudessa määrätyn kartellikiellon rikkomisen välillä on syy-yhteys, eikä tämä välttämättä edellytä, että vahinkoa kärsinyt toimii tavarantoimittajana tai ostajana asianomaisilla markkinoilla (ks. tuomio 13.7.2006, Manfredi, C-295/04, EU:C:2006:461, 60 ja 61 kohta; tuomio 5.6.2014, KONE ym. C-557/12, EU:C:2014:1317, 34 kohta, ja tuomio 12.12.2019, Otis Gesellschaft ym., C-435/18, EU:C:2019:1069, 32 kohta).
- 25 Toisaalta voidaan katsoa, ettei unionin kilpailuoikeudella ole merkitystä sellaisen vahingon osalta, joka on aiheutunut tapahtumista ETA-alueen ulkopuolisilla markkinoilla, erityisesti jos kyseisestä vahingosta kärsivät ovat ETA-alueen ulkopuolella sijaitsevia yksiköitä.
- 26 Oikeaan tulkintaan liittyy varteenotettavaa epäilyä. Edellä mainitussa tuomiossa Otis Gesellschaft ym. (30 kohta) on tosin todettu, että kaikista vahingoista, joilla on syy-yhteys unionin oikeudessa määrätyn kartellikiellon rikkomisen kanssa, on kuitenkin voitava saada korvausta tämän kiellon tehokkaan soveltamisen varmistamiseksi, mutta unionin tuomioistuimen tähänastinen oikeuskäytäntö on koskenut (vähintään myös) ETA-alueella kärsittyä vahinkoa. Unionin tuomioistuimen 14.2.2012 antamasta tuomiosta Toshiba Corporation ym. (C-17/10, EU:C:2012:72, 67 kohta) voidaan päätellä, että SEUT 101 artiklaa ei voida soveltaa kartelliin, jolla on vaikutuksia ainoastaan jäsenvaltioiden alueen ulkopuolella. On epäselvää, tarkoittaako tämä sitä, että jos kartellilla on vaikutuksia sekä yhden tai useamman jäsenvaltion alueella että kolmannen maan alueella, unionin oikeus antaa oikeuden vahingonkorvaukseen jälkimmäisen osalta.
- 27 Käsiteltävässä asiassa ei voida sulkea pois sitä, että komission päätös koskee myös menettelytapoja, joita ei ole toteutettu unionin tai ETA:n alueella, mutta joiden kilpailua rajoittavat vaikutukset ovat (olleet) omiaan tuntumaan unionin tai ETA:n markkinoilla (ks. unionin tuomioistuimen tuomio 24.10.2017, Intel v. komissio,

C-413/14 P, EU:C:2017:632, 45 kohta). Päätöksen 681 perustelukappaleessa todetaan nimittäin seuraavaa: ”Kartellin toiminta, joka liittyi myyntiin yhteisön tai ETA:n ulkopuolisiin maihin ja jolla ei ollut vaikutuksia kaupankäyntiin unionissa tai ETA-alueella, ei kuulu tämän päätöksen piiriin.” (Insofar as the activities of the cartel related to sales in countries that are not members of the Union or the EEA and had no impact on trade in the Union or the EEA, they are outside the scope of this Decision.)

Kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen b alakysymys

- 28 Kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen b alakysymys koskee Akzo Nobel -oikeuskäytännössä hyväksyttyä kumottavissa olevaa olettaa, jonka mukaan emoyhtiö, joka omistaa (lähes) täysin tytäryhtiön, joka on rikkonut unionin kilpailusääntöjä, vaikuttaa ratkaisevasti tämän tytäryhtiön käyttäytymiseen (ks. unionin tuomioistuimen tuomio 10.9.2009, Akzo Nobel ym. v. komissio, C-97/08 P, EU:C:2009:536, 60 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Tätä olettaa sovelletaan myös, kun emoyhtiöllä on hallussaan kaikki tytäryhtiönsä osakkeisiin liittyvät äänioikeudet (ks. unionin tuomioistuimen tuomio 27.1.2021, The Goldman Sachs Group v. komissio, C-595/18 P, EU:C:2021:73, 35 kohta), ja sitä on sovellettu myös emoyhtiöön, jolla on välillinen määräysvalta väliyhtiönä toimiva holding-yhtiön kautta (ks. unionin yleisen tuomioistuimen tuomio 27.9.2012, Shell Petroleum ym. v. komissio, T-343/06, EU:T:2012:478, 52 kohta), ja emoyhtiöön, joka on toimintaa taloudellista toimintaa harjoittamaton holding-yhtiö, jolla ei ole operatiivista toimintaa (ks. unionin tuomioistuimen tuomio 20.1.2011, General Química ym. v. komissio, C-90/09 P, EU:C:2011:21, 86–88 kohta, ja tuomio 11.7.2013, komissio v. Stichting Administratiekantoor Portielje, C-440/11 P, EU:C:2013:514, 42–44 kohta). Akzo Nobel -oikeuskäytännössä hyväksytty olettaa on kehitetty unionin kilpailusääntöjen julkisoikeudellisen täytäntöönpanon yhteydessä. On mahdollista perustellusti epäillä Akzo Nobel -oikeuskäytännössä hyväksytyn olettamien soveltamista siviilioikeudellisissa kartellivahinkoasioissa.
- 29 Yhdessä lähestymistavassa tähdennetään, että kilpailuoikeudellista yrityksen käsitettä on tulkittava samalla tavalla julkis- ja yksityisoikeudellisessa täytäntöönpanossa ja että Akzo Nobel -oikeuskäytännössä hyväksytyn olettamien unionin kilpailuoikeuden julkisoikeudellisessa täytäntöönpanossa soveltamisen perusteena olevat tuomion kohdat koskevat myös yksityisoikeudellista täytäntöönpanoa.
- 30 Toisaalta voidaan katsoa, että Akzo Nobel -oikeuskäytännössä hyväksytty olettaa on ainoastaan todistusolettama komission ja kansallisten kilpailuviranomaisten hyväksi hallinto-oikeudellisissa menettelyissä. Tämän näkökannan mukaan tuomio Sumal ja unionin tuomioistuimen 14.3.2019 annettu tuomio Skanska Industrial Solutions ym. (C-724/17, EU:C:2019:204) eivät syrjäytä kansallisia todistelua koskevia sääntöjä ja prosessioikeudellisia sääntöjä, eikä näistä tuomioista voida päätellä, että tätä menettelyllistä hallinto-oikeudellista sääntöä voidaan soveltaa sellaisenaan siviilioikeudellisissa vastuuta koskevissa

menettelyissä. Tässä yhteydessä katsotaan merkitykselliseksi, ettei Akzo Nobel - oikeuskäytännössä hyväksyttyä oletamaa mainita tuomion Sumal 43 kohdassa (siviilioikeudelliseen) vastuuseen asettamisen osana.

Kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen c alakysymys

- 31 Kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen c alakysymyksellä halutaan tietää, täyttääkö Drakan kaltainen väliyhtiönä toimiva holding-yhtiö, joka ainoastaan hallinnoi ja omistaa osakkeita, tuomion Sumal 51 kohdassa esitetyn vaatimuksen sellaisen taloudellisen toiminnan harjoittamisesta, jolla on konkreettinen yhteys siihen rikkomiseen, josta emoyhtiön on katsottu olevan vastuussa. Gerechthof näkee myös tältä osin erilaisia mahdollisia lähestymistapoja.
- 32 Yhdessä lähestymistavassa kysymykseen on vastattava myöntävästi, sillä näyttää siltä, että tuomiossa Sumal (52 kohta) hyväksytään välillisen osallisuuden mahdollisuus unionin oikeudessa määrätyn kartellikiellon rikkomiseen. Tässä näkökannassa otetaan huomioon, että väliyhtiönä toimiva holding-yhtiö helpottaa taloudellista toimintaa ja näin ollen kartellikiellon rikkomista ja mahdollistaa sen.
- 33 Toisessa lähestymistavassa tähän kysymykseen on vastattava kieltävästi, sillä tuomiossa Sumal esitetyt vaatimukset edellyttävät tosiasiallista aktiivista osallistumista unionin oikeudessa määrätyn kartellikiellon rikkomiseen, eikä (ainoastaan) osakkeiden omistamista ja hallinnointia voida pitää tällaisena osallistumisena. Tässä näkökannassa tulee esiin myös kysymys siitä, onko siviilioikeudellisen vastuun kannalta merkitystä sillä, onko väliyhtiönä toimiva holding-yhtiön tytäryhtiö myynyt kartellin kohteena olevia tuotteita EWGB ym:lle, vai onko riittävää, että kartellin kohteena olevia tuotteita on myyty kenelle tahansa.

Neljannen ennakkoratkaisukysymyksen a–c alakysymys

Neljannen ennakkoratkaisukysymyksen a alakysymys

- 34 EWGB ym. mukaan Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohdan soveltamiseksi on riittävää, että ulkomaalaisia vastaajia vastaan nostettujen kanteiden ja yhden alankomaalaisia vastaajia nostetun kanteen välillä on kyseisessä säännöksessä tarkoitettu läheinen liittymä, vaikka kyseisen vastaajan / kyseisten vastaajien kotipaikka ei ole sen tuomioistuimen tuomiopiirissä, jossa kanteen on nostettu. Toisaalta voidaan katsoa, että ankkurivastaajana voi toimia ainoastaan se vastaaja, jonka kotipaikka on asiaa käsittelevän tuomioistuimen tuomiopiirissä. Alankomaiden oikeuskäytännössä on esimerkkejä molemmista lähestymistavoista.
- 35 Gerechthof toteaa, että Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohdan sanamuoto viittaa siihen, että vain yksi vastaaja voi olla ankkurivastaaja. Jos on välttämätöntä, että kaikkia ulkomaalaisia kanssavastaajia vastaan nostetuilla kanteilla on kyseinen läheinen liittymä Drakaa vastaan nostetun kanteen kanssa, kyse on paljon tiukemmasta vaatimuksesta kuin sen riittäminen, että on olemassa

yhteys kanteeseen, joka on nostettu yhtä muista Alankomaihin (mutta ei rechtbankin tuomiopiiriin) sijoittautuneista vastaajista vastaan. Kuten 12 kohdassa on todettu, gerechtshofin on käsiteltävässä asiassa pidettävä lähtökohtana sitä, että se on toimivaltainen kaikkien Alankomaihin sijoittautuneiden vastaajien osalta.

Neljännän ennakkoratkaisukysymyksen b alakysymys

- 36 Koska Draka ei mahdollisesti voi olla ankkurivastaaja, mutta joku toisista alankomaalaisista vastaajista voi olla ankkurivastaaja, on merkityksellistä, annetaanko Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohdassa kansainvälisen toimivallan lisäksi myös alueellinen toimivalta suoraan ja mahdollisesti jopa yksinomaisesti, eikä alueellista toimivaltaa koskevia kansallisia sääntöjä sovelleta. Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohdan sanamuoto viittaa siihen. Tämä kaksoistehtävä on jo hyväksytty Bryssel I a -asetuksen 7 artiklan johdantolauseen ja 1 ja 2 alakohdan ja 11 artiklan 1 kohdan b alakohdan osalta, joiden sanamuoto on samankaltainen Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohdan kanssa (ks. unionin tuomioistuimen tuomio 15.7.2012, Volvo ym., C-30/20, 33 kohta; tuomio 3.5.2007, Color Drack, C-386/05, EU:C:2007:262, 30 kohta, ja tuomio 30.6.2022, Allianz Elementar Versicherung, C-652/20, EU:C:2022:514). Neljännän ennakkoratkaisukysymyksen b alakysymyksellä pyritään saamaan tästä varmuus, koska tämä kaksoistehtävä on c alakysymyksen lähtökohta.

Neljännän ennakkoratkaisukysymyksen c alakysymys

- 37 Neljännän ennakkoratkaisukysymyksen c alakysymys esitetään sen varalta, että ankkurivastaaja on jokin muu alankomaalaisista vastaajista kuin Draka. Jos neljännän ennakkoratkaisukysymyksen a alakysymykseen vastataan kieltävästi – eli että ainoastaan yksi vastaaja voi olla ankkurivastaaja – ja neljännän ennakkoratkaisukysymyksen b alakysymykseen vastataan myöntävästi – eli että Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohdassa nimetään suoraan alueellisesti toimivaltainen tuomioistuin –, esiin tulee nimittäin kysymys siitä, onko Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohdan mukaan sallittua siirtää asia toisen vastaajan samassa jäsenvaltiossa olevan kotipaikan tuomioistuimeen. Siinä tilanteessa (läheistä liittymää ankkurivastaajaa vastaan nostetun kanteen kanssa ei ole, mutta samassa jäsenvaltiossa olevaa toista vastaajaa vastaan nostetun kanteen kanssa on) asia on ilman mahdollisuutta sisäiseen siirtoon saatettava uudelleen kyseisen toisen vastaajan samassa jäsenvaltiossa olevan kotipaikan tuomioistuimeen. Tämä johtaa uuteen menettelyyn, jossa kansainvälinen toimivalta on tutkittava viran puolesta uudelleen. Mahdollisuus siirtää asia sisäisesti (yhdestä alankomaalaisesta tuomioistuimesta toiseen niin, että oikeudenkäyntiä jatketaan siitä, mihin se jäi) on prosessiekonomian ja tehokkuuden kannalta suotavaa. Gerechtshof katsoo näin ollen, että Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 kohtaa on oltava mahdollista tulkita siten, että sen mukaan tällainen sisäinen siirto on sallittua.